

Een adult melanistisch mannetje Bruine Kiekendief *Circus aeruginosus* in Nederland

Rob G. Bijlsma

Zelfs een zandhaas ziet geregeld Bruine Kiekendieven, niet door naar een moerasgebied te gaan maar door in de trektijd omhoog te kijken en te wachten tot er eentje komt overgevlogen. Je kunt daar -ook in een bosgebied op zandgrond- op wachten. Altijd prijs!

Op 2 september 1999 zat ik, samen met Maria Quist, aan de zuidrand van het Wapserveld in West-Drenthe. Een van de mooiere plekken in Nederland, een niet al te groot heideveld met enkele vennen, omzoomd door grove dennen, zomereiken en beuken en spaarzaam bespikkeld met berken. Het was een schitterende dag, met 80% hoge bewolking, vrijwel geen wind en een aangename temperatuur. Het soort dag waarvan je op je klompen aanvoelt dat je een grote fout maakt als je binnen blijft zitten. Die ochtend waren er al een Duinpieper en een Krombekstrandloper langsgevlogen, scharrelde er een jonge Wespendif in chocoverenpak achter mijn rug in het eikenbos rond en was de lucht gevuld met geluidjes van trekkende Boompiepers. 's Middags was het me gelukt Maria vanachter haar desk te sleuren zodat ze weer eens echte levende roofvogels kon bekijken.

Toen we bij het Wapserveld arriveerden, miechelde het boven de heide van de Boerenzwaluwen. Enkele duizenden zwaluwen waren druk in de weer insecten te vangen, onderwijl luidkeels zingend en kwetterend. Een hoop rumoer, maar voor wie ervan houdt (en wie doet dat niet als je langs de Boteti in Botswana meer dan twee miljoen zwaluwen hebt zien verzamelen boven een mammoetslaapplaats), klinkt het als muziek in de oren. Om 15.20 uur dook er laag aan de overkant van de heide een zwartbruine, slanke roofvogel op die ik direct herkende als een adult melanistisch mannetje Bruine Kiekendief. Weliswaar nooit eerder waargenomen (wèl een melanistische Grauwe Kiekendief op de Turkse hoogvlakte, óók een fantastisch gezicht), niettemin onmiddellijk herkend omdat er in 1987 een publicatie van Bill Clark was verschenen met daarin foto's van melanistische Bruine Kiekendieven in de hand. Onvergetelijk mooie beesten, waarvan je hoopte er ooit eentje waar te nemen. Na 12 jaar wachten was het dan zo ver!

De vogel vloog net boven boomtopniveau, op zijn huid gezeten door een clubje zwaluwen. Onmiskenbaar een slanke Bruine Kiekendief, maar met een zeer contrastrijk verenkleed. Zwartbruin op de bovenzijde inclusief kop, op het zwarte af. De effen lichtgrijze staart stak daar scherp bij af. Op 100 m afstand konden we geen staartbandering ontdekken, ook niet toen de vogel even begon te schroeven en de zon door de staart scheen. De onderzijde was eveneens zwartbruin, maar met een

helderwitte vlek aan de basis van de handpennen, die een klein stukje doorliep over de basis van de armpennen. De ondervleugeldekenveren leken wel echt zwart. Een bizar gezicht, zo'n contrastrijke kiekendief. Het mannetje koerste rustig in zuidwestelijke richting, en verdween binnen enkele minuten uit zicht. Duidelijk een trekker. En passant lukte het nog om met een 400 mm lens twee foto's te maken.

Foto. Dit is hem dan (ja, je moet goed kijken), de melanistische Bruine Kiekendief, een adult mannetje, achtervolgd door Boerenzwaluwen en op het punt te verdwijnen in zuidwestelijke richting, Wapserveld, 2 september 1999 (Rob Bijlsma). *Melanistic adult male Marsh Harrier on migration, chased by Barn Swallows, Wapserveld, 2 September 1999.*

Waarnemingen van melanistische Bruine Kiekendieven zijn buitengewoon schaars in West-Europa. In Oost-Europa en West-Azië worden deze vogels vaker gezien (Clark 1987). Ben Koks hoorde van waarnemers in de Camarque dat deze vorm daar frequenter wordt waargenomen, en ook broedt. Zelf heb ik in Nederland inmiddels toch wel ettelijke duizenden Bruine Kiekendieven gezien, echter nooit eerder een melanistische. Ben Koks, met inmiddels ook al heel wat Bruine Kiekendieven achter zijn kiezen, kon zich maar één geval herinneren. Samen met Erik Visser zag hij in de derde week van mei 1997 een jagend adult mannetje Bruine Kiekendief van de melanistische vorm langs de Tweekarspelenweg bij Blijham in Groningen.

Clark (1987) suggereert dat waarnemers een melanistische kiekendief makkelijk voor een juveniel aanzien. Misschien, zeker als het om een juveniel gaat. Zelf denk ik dat je een behoorlijke sukkel moet zijn wil je bij zo'n contrastrijke vogel als een melanistisch mannetje Bruine Kiekendief niet direct door hebben dat er iets vreemds langsvliegt. Alleen al de combinatie van zwartbruin verenkleed met lichtgrijze staart is een niet te missen anomalie. Wie meer wil weten over hoe zo'n beest eruit ziet, zij verwezen naar Clark (1987, 1999) en Forsman (1998).

De rest van de middag passeerden er nog enkele juveniele Sperwers, enkele Boomvalken en een choco-juveniele Wespendif. Dit alles ingebed in het opgewonden gekwetter van zwaluwen, met op de achtergrond roepende Groenpoot- en Zwarte Ruiters, Witgatjes, een Bosruiter en overtrekkende Gele Kwikstaarten.

Summary: Melanistic adult male Marsh Harrier *Circus aeruginosus* in The Netherlands

On 2 September 1999, a melanistic adult male Marsh Harrier was observed while migrating over Wapserveld in the northern Netherlands. The black-brown upperparts (including head) contrasted with the pale grey (apparently unbanded) tail. The underwing was entirely black-brown except for the white base on the primaries and first few secondaries and the light-grey tail. Despite having observed several 1000s of Marsh Harriers in The Netherlands since the late 1960s, this was the first melanistic bird seen by the author. Another observation, by Ben Koks and Erik Visser, was made in the province of Groningen in the third week of May 1997; this bird was also an adult male.

Literatuur

Clark W.S. 1987. The dark morph of the Marsh Harrier. *Brit. Birds* 80: 61-72.

Clark W.S. 1999. A field guide to the raptors of Europe, the Middle East and North Africa. Oxford University Press, Oxford.

Forsman D. 1999. The raptors of Europe and the Middle East. Poyser, London.

Adres: Doldersummerweg 1, 7983 LD Wapse.

